

TÂM NHÌN VÀ CHIẾN LƯỢC PHÁT TRIỂN ĐỘT PHÁ TRONG BỐI CẢNH CMCN 4.0

Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư (CMCN 4.0) được dự báo sẽ làm thay đổi căn bản nền sản xuất, từng bước định hình lại bản đồ kinh tế thế giới. Thực tế, đây là vấn đề khá mới ở Việt Nam. Trong hơn 1 năm qua, các bộ, ngành, địa phương đã tích cực hưởng ứng Chỉ thị số 16/CT-TTg ngày 4/5/2017 của Thủ tướng Chính phủ về việc tăng cường năng lực tiếp cận CMCN 4.0, nhưng còn khá lúng túng trong triển khai, đánh giá nguồn lực phát triển... Ngày 13/7/2018, tại Hà Nội, Diễn đàn cấp cao về Công nghiệp 4.0 được tổ chức nhằm phục vụ việc xây dựng các chủ trương chính sách, phương hướng hành động và chiến lược mang tầm quốc gia về CMCN 4.0 của Việt Nam. Tại Diễn đàn, Người đứng đầu Chính phủ đã thể hiện quyết tâm cao trong việc nắm bắt những cơ hội mà CMCN 4.0 mang lại, đồng thời yêu cầu toàn bộ máy phải hành động để Việt Nam sớm bước lên “con tàu 4.0”.

CMCN 4.0 là cơ hội, cũng là thách thức lớn

Với chủ đề “Tâm nhìn và chiến lược phát triển đột phá trong bối cảnh CMCN 4.0”, Diễn đàn cấp cao về Công nghiệp 4.0 năm 2018 đã thu hút sự quan tâm tham dự của gần 2000 đại biểu, trong đó có 11 đại sứ và đại diện các tổ chức quốc tế, hơn 50 chuyên gia hàng đầu khu vực và thế giới, các doanh nghiệp trong nước và quốc tế... Sự kiện do Chính phủ và Ban Kinh tế Trung ương đồng chủ trì tổ chức.

Phát biểu khai mạc Diễn đàn, Trưởng ban Kinh tế Trung ương Nguyễn Văn Bình cho rằng, việc khai thác đúng đắn và kịp thời những cơ hội của CMCN 4.0 là thách thức chung của các quốc gia, và đối với một nước đang phát triển như Việt Nam thách thức đó lại càng lớn. Ông nhấn mạnh, CMCN 4.0 mở ra cho Việt Nam nhiều cơ hội trong việc nâng cao trình độ công nghệ, năng lực sản xuất và cạnh tranh trong chuỗi giá trị toàn cầu, nhưng cũng tạo ra sự thay đổi lớn về mô hình kinh doanh bền vững và cơ hội cho các doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo. CMCN 4.0 cũng mang lại tiềm năng cho các nước đang phát triển có thể rút ngắn quá trình công nghiệp hóa

bằng cách đi tắt, đón đầu. Tuy nhiên ông cũng lưu ý, nếu không có cách tiếp cận đúng và bắt kịp nhịp độ phát triển của thế giới và khu vực, Việt Nam sẽ đối mặt với nguy cơ tụt hậu ngày càng xa về công nghệ, dư thừa lao động kỹ năng thấp, tạo ra sự bất bình đẳng lớn trong xã hội. Bên cạnh đó, sự liên kết và gắn kết trong thời đại CMCN 4.0 dẫn tới vấn đề biên giới mềm, quyền lực mềm, vấn đề mất an toàn an ninh không gian mạng và an ninh phi truyền thống, cũng như sự gia tăng của tội phạm công nghệ cao xuyên quốc gia; từ đó đòi hỏi cần có sự ứng phó chủ động và kiểm soát tốt để bảo đảm chủ quyền và an ninh cho người dân và đất nước.

Chia sẻ tại buổi tọa đàm, Phó Thủ tướng Chính phủ Vũ Đức Đam nhấn mạnh, CMCN 4.0 đưa đến cơ hội và thách thức một cách bình đẳng với mọi quốc gia. Việc bình đẳng về cơ hội khiến chúng ta hoàn toàn có thể bị bỏ lại nếu không hành động nhanh và quyết liệt. Hành động không chỉ từ Chính phủ mà còn ở mỗi người dân, tổ chức, doanh nghiệp. Trong Chính phủ cần có sự vào cuộc đồng bộ của tất cả các ngành, các cấp. Trong đó, Phó Thủ tướng lưu ý, Việt Nam phải nhanh chóng đổi mới hệ

thống sáng tạo quốc gia theo hướng lấy doanh nghiệp là trung tâm, các cơ quan Chính phủ, viện nghiên cứu, trường đại học đóng vai trò hỗ trợ. Ngoài ra, phải nâng cao yêu cầu đối với các viện nghiên cứu, trường đại học, nhằm trang bị tri thức, công nghệ cho người dân. Phó Thủ tướng yêu cầu phải đổi mới căn bản giáo dục theo hướng khai mở sự sáng tạo, khuyến khích, tôn vinh kịp thời hoạt động sáng tạo của cá nhân, tập thể, giúp nâng cao tinh thần đổi mới sáng tạo quốc gia.

Phát triển kinh tế số và sản xuất thông minh

Trong báo cáo tham luận tại Diễn đàn, Bộ trưởng Bộ Khoa học và Công nghệ (KH&CN) Chu Ngọc Anh khẳng định, CMCN 4.0 là xu thế tất yếu và diễn ra ngày càng mạnh mẽ. Nhiều quốc gia đã đưa ra cách tiếp cận của riêng mình như: Đức (Industrie 4.0), Mỹ (Liên minh Internet công nghiệp), Hàn Quốc (iKorea 4.0), Trung Quốc (Made in China 2025), Thái Lan (Thailand 4.0), Singapore (Quốc gia thông minh) hay Australia (Chiến lược hình thành các khu thử nghiệm công nghệ 4.0). Dù từ cách tiếp cận nào, các quốc gia đều phải dựa trên nền tảng là sự phát triển của khoa học,

công nghệ và đổi mới sáng tạo.

Nhìn lại thời gian qua, Việt Nam đã có những bước phát triển mạnh mẽ về khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo nhằm đặt nền tảng cho việc ứng dụng thành công các công nghệ của CMCN 4.0. Chỉ trong 10 năm, kinh tế số Việt Nam đã phát triển không ngừng về cả hạ tầng lẫn thị trường kinh doanh. Năm 2007, số người sử dụng Internet ở Việt Nam là 17,7 triệu người; 10 năm sau, con số này đã tăng lên 64 triệu, chiếm khoảng 67% dân số. Việt Nam hiện xếp thứ 13/20 quốc gia có số dân sử dụng mạng Internet đông nhất thế giới. Trong hệ sinh thái số, có 3 ngành nổi bật là viễn thông, công nghệ thông tin và thương mại điện tử. Doanh thu hai ngành công nghệ thông tin và viễn thông đạt khoảng 67,6 tỷ USD và 6,2 tỷ USD, góp phần tạo ra hơn 780925 việc làm cho xã hội. Thương mại điện tử, một trong những cấu phần trọng yếu nhất của kinh tế số đã có mức tăng trưởng vượt bậc về doanh thu và quy mô thị trường. Việt Nam hiện nằm trong top 3 thị trường thương mại điện tử tăng trưởng nhanh nhất thế giới (69%/năm). Năm 2017, 21 doanh nghiệp khởi nghiệp trong lĩnh vực thương mại điện tử nhận đầu tư nước ngoài với tổng số vốn lên đến 83 triệu USD, cao nhất trong tất cả các ngành nghề. Xu hướng sáp nhập và mua lại (M&A) giữa các doanh nghiệp thương mại điện tử tại Việt Nam cũng tăng trưởng đều cả về giá trị và số lượng. Cùng với điều này, rủi ro an ninh mạng cũng tăng nhanh không kém. Tuy nhiên, các giải pháp chính sách khác nhau, ở từng mức độ nhất định đã được định hình.

Đánh giá về mức độ sẵn sàng cho công nghiệp 4.0 của Việt Nam, theo báo cáo của Diễn đàn Kinh tế thế giới (WEF), Việt Nam xếp thứ 48/100 về cấu trúc của nền sản xuất và thứ 53/100 về các yếu tố dẫn

dắt sản xuất. Đánh giá mức độ sẵn sàng, Việt Nam mặc dù vẫn ở nhóm sơ khởi nhưng khá gần với nhóm tiềm năng cao. Số liệu thống kê về chuyển đổi số cho thấy, mức độ sử dụng các dịch vụ Internet tốc độ cao, các thiết bị thông minh và điện thoại di động ở Việt Nam khá cao kể từ năm 2003, vượt xa các nước như Pakistan, Ấn Độ và Indonesia. Trong năm 2017, hơn một nửa dân số cả nước được tiếp cận Internet, so với khoảng 15% của một thập kỷ trước. Về một số chỉ số liên quan khác như chỉ số Năng lực cạnh tranh toàn cầu - GCI, Việt Nam luôn duy trì được sự tăng trưởng và đạt mức 55/137 quốc gia vào năm 2017. Đối với chỉ số Đổi mới sáng tạo toàn cầu - GII năm 2017, Việt Nam cũng tăng 12 bậc so với năm 2016. Theo thông tin mới nhất do Tổ chức Sở hữu trí tuệ thế giới (WIPO) vừa công bố ngày 10/7/2018, thì năm 2018 chỉ số GII tiếp tục tăng 2 bậc so với năm 2017, vươn lên vị trí 45/126 quốc gia và là thứ hạng cao nhất Việt Nam từng đạt được.

Từ kinh nghiệm quốc tế, các đánh giá của quốc tế về Việt Nam, cũng như những thông tin về hiện trạng năng lực tiếp cận CMCN 4.0 của nước ta, Bộ trưởng Chu Ngọc Anh tổng kết những kịch bản cho CMCN 4.0 gồm: i) Nếu chỉ tập trung vào phát triển sản xuất mà không phát triển hay tiếp nhận công nghệ 4.0, chúng ta sẽ trở thành nước “sản xuất lạc hậu”; ii) Nếu chỉ tập trung vào tiếp nhận công nghệ 4.0, chúng ta sẽ trở thành “người tiêu thụ” (Digital Consumer); iii) Nếu chỉ tập trung vào phát triển sản phẩm công nghệ 4.0 của riêng mình, chúng ta

sẽ hướng đến kịch bản “người xuất khẩu công nghệ” (Digital Exporter); iv) Nếu có sự kết hợp hài hòa giữa phát triển sản xuất, tiếp nhận công nghệ và phát triển sản phẩm công nghệ của riêng mình, chúng ta sẽ tiến đến nền kinh tế số và sản xuất thông minh (Digital Economy and Smart Manufacturing).

Như vậy, để hướng đến một kịch bản phát triển kinh tế số và sản xuất thông minh, Việt Nam cần kết hợp hài hòa giữa phát triển sản xuất, tiếp nhận công nghệ của thế giới và phát triển những sản phẩm công nghệ của riêng mình. Với chức năng quản lý nhà nước về KH&CN, Bộ KH&CN được Chính phủ giao là cơ quan đầu mối, phối hợp với các bộ, ngành tham gia nghiên cứu, xây dựng Nghị quyết của Bộ Chính trị về chủ trương, chính sách chủ động tham gia CMCN 4.0 (do Ban Kinh tế Trung ương chủ trì) và Nghị quyết về Chương trình hành động của Chính phủ để cụ thể hóa các nội dung và triển khai thực hiện Nghị quyết của Bộ Chính trị. Để phục vụ các nhà khoa học, doanh nghiệp nghiên cứu, ứng dụng, làm chủ và chuyển giao công nghệ của CMCN 4.0, làm cơ sở nhân rộng các kết quả ra khối doanh nghiệp, Bộ KH&CN đang nghiên cứu trình Thủ tướng Chính phủ phê duyệt và đưa vào triển khai Chương trình KH&CN trọng điểm cấp quốc gia về CMCN 4.0.

Trên cơ sở những nền tảng đã đạt được của CMCN 4.0, Việt Nam đã, đang và sẽ kiên trì thực hiện quan điểm của Đảng về phát triển khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo để cùng với nguồn nhân lực chất lượng cao thực sự trở thành một

Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc tham quan một số gian hàng trưng bày tại Sự kiện.

trong ba đột phá chiến lược; là đòn bẩy của tái cơ cấu kinh tế, đổi mới mô hình tăng trưởng; nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả và năng lực cạnh tranh của doanh nghiệp và cả nền kinh tế.

Sự quyết tâm của Chính phủ

Phát biểu chỉ đạo tại Diễn đàn, Thủ tướng Chính phủ Nguyễn Xuân Phúc chia sẻ, CMCN 4.0 là một cuộc chơi và mỗi quốc gia như Việt Nam là một phần trong đó. Thủ tướng khẳng định Việt Nam cần phải sớm bước lên được “đàn tàu 4.0”, không để bị bỏ lại, để đàn tàu trôi qua.

Người đứng đầu Chính phủ cho rằng, CMCN 4.0 đã ở rất gần Việt Nam, thậm chí đang diễn ra ở ngay trong đất nước. Cuộc cách mạng này là cơ hội để dân tộc Việt Nam trở nên phồn vinh. Trên thực tế, không phải đến thời điểm hiện tại mà ngay trong quá trình áp dụng các tiến bộ KH&CN vào sản xuất, Việt Nam đã chủ động triển khai, chuyển giao, ứng dụng và nghiên cứu phát triển công nghệ. Nhiều công nghệ mới của CMCN 4.0 đã phát huy tác dụng ở Việt Nam, mang lại những đóng góp tích cực cho quá trình phát triển kinh tế - xã hội. Tuy nhiên, những kết quả này mới chỉ là bước đầu, cơ hội và tiềm năng phát triển còn rất lớn. Để làm được điều này, Thủ tướng lưu ý một số nhiệm vụ trọng tâm như:

Một là, cần quyết tâm xây dựng các định hướng lâu dài và chính sách cụ thể nhằm nắm bắt những cơ hội của CMCN 4.0. Các bộ, ngành cần phối hợp với Ban Kinh tế Trung

ương sớm hoàn thiện dự thảo Nghị quyết về CMCN 4.0 trình Bộ Chính trị phê duyệt; xây dựng Chiến lược quốc gia để thực hiện Nghị quyết này. Đồng thời, xây dựng Đề án thành lập Trung tâm Đổi mới sáng tạo quốc gia, trong đó cần quyết liệt hơn trong việc xây dựng thành công Chính phủ điện tử, thành phố thông minh ở Việt Nam; xây dựng mạng lưới nhân tài, kể cả người Việt và những người quan tâm đến Việt Nam, các chuyên gia giỏi của quốc tế về CMCN 4.0.

Hai là, các bộ, ngành, địa phương, cộng đồng doanh nghiệp tiếp tục bám sát chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, thực hiện đồng bộ các nhiệm vụ, giải pháp xây dựng, phát triển nền kinh tế số và công nghiệp thông minh. Tập trung hoàn thiện thể chế, cơ chế, chính sách, pháp luật, chú trọng các quy định nhằm tạo điều kiện cho doanh nghiệp nhanh chóng hấp thụ và phát triển được công nghệ, mô hình kinh doanh mới; tiếp tục chủ động rà soát, bãi bỏ các điều kiện kinh doanh không còn phù hợp. Bên cạnh đó, cần xây dựng hệ thống kết cấu hạ tầng đồng bộ, đặc biệt là công nghệ thông tin - truyền thông, phát triển hạ tầng kết nối số, bảo đảm an toàn, an ninh mạng. Trên cơ sở hoàn thiện mạng di động 4G, tiếp tục nghiên cứu triển khai công nghệ 5G, đáp ứng tốt yêu cầu của mạng lưới Internet kết nối vạn vật trong thời gian sớm nhất. Một yêu cầu quan trọng không kém trong CMCN 4.0 là phải phát triển nhanh nguồn nhân

lực, thúc đẩy triển khai giáo dục về khoa học, công nghệ, kỹ thuật và toán học (STEM) trong chương trình giáo dục phổ thông. Nâng cao năng lực nghiên cứu, giảng dạy trong các cơ sở giáo dục đại học; tăng cường giáo dục kỹ năng, kiến thức cơ bản, tư duy sáng tạo, khả năng thích nghi, chuyển đổi nghề nghiệp thích ứng với các yêu cầu của CMCN 4.0.

Ba là, hoạt động khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo phải lấy doanh nghiệp làm trung tâm. Bên cạnh đó, cần tập trung phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp, có chính sách nhằm thúc đẩy phát triển doanh nghiệp khởi nghiệp sáng tạo. Bộ Kế hoạch và Đầu tư sớm hoàn thành việc xây dựng Chiến lược quốc gia về cuộc CMCN 4.0; Bộ KH&CN xây dựng Báo cáo khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo Việt Nam đến 2035; từng bộ, ngành, địa phương xây dựng chương trình hành động trong đó xác định rõ mục tiêu ưu tiên, các giải pháp thực hiện cụ thể.

Bốn là, cộng đồng doanh nghiệp với tư cách là nhóm hành động, là lực lượng chủ đạo, tiên phong, có ý nghĩa quyết định mức độ thành công trong việc thực hiện CMCN 4.0. Các doanh nghiệp Việt Nam phải có khát vọng và hiện thực hóa khát vọng vươn ra ngoài biên giới quốc gia, tạo ra các sản phẩm, dịch vụ không chỉ chinh phục thị trường trong nước mà còn chiếm lĩnh các thị trường khó tính trên thế giới. Phải có phương án ứng phó với những tác động tiêu cực từ cuộc CMCN 4.0 như xây dựng kịch bản nhằm thích ứng với tình hình thay đổi do tác động của cuộc cách mạng này; tăng cường quản lý rủi ro, nhất là các vấn đề về việc làm, quản trị nhà nước, quản trị doanh nghiệp

HA